

14. Shevtsov, A.I., & Bodnarchuk, R.V. (2014). Korporatyzatsiia v oboronno-promyslovomu kompleksi Ukrainy: problemy ta shliakhy ikh vyrishennia [Corporatization in the military-industrial complex of Ukraine: problems and solutions]. *Stratehichni priorytety – Strategic Priorities*, 2, 119-128 [in Ukrainian].
15. Shevtsov, A.I. (2012). Problemni pytannia rozvytku mizhnarodnoi diial'nosti raketno-kosmichnoi haluzi Ukrainy v suchasnykh umovakh: analitychna zapyska [Problem issues of development of international space industry of Ukraine in modern conditions. Analytical note]. NISD. *niss.gov.ua*. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/945/> [in Ukrainian].

Yuriy Bukhun, Applicant

National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine

Investment Aspects of Ukraine's Space Industry Enterprises Corporatization

The aim of research is to determine the major investment aspects of corporatization space industry of Ukraine in the modern conditions. To achieve this goal required: to defined basic directions of investment orientation process of corporatization entities in this sphere; to find out tasks and requirements for the process of corporatization space industry enterprises in Ukraine; to analyzed the world experience about process of corporatization of astronautics enterprises; to describing the state regulation mechanism of corporatization process in Ukraine space industry enterprises; to determined perspective projects in which the Ukrainian space company participated as objects integrated structures; to allocated main threats and ways of economic development of the space industry of Ukraine.

The methodological basis of research is a systematic approach to disclosure of investment business aspects of corporatization space. Scientific methods research is a dialectical method, specific research methods used in the work, including the method of generalization and abstraction, deductive; analysis and synthesis; analogies; statistical and trend methods.

Therefore, effective corporatization process space industry depends on the successful combination of effective public policy to promote investment attractiveness of proportional space and attract extra-budgetary funds. It will create favorable conditions for the development of space technologies, to form an internal space services market and increase export potential. The scientific novelty of the research is to identify promising projects for the Ukrainian space enterprises in which they participate as objects integrated structures. It will allow create a favorable condition for the development of space technologies, to form an internal space services market and increase export potential. The scientific novelty of the research is to identify promising projects for the Ukrainian space enterprises in which they participate as objects integrated structures.

space industry, corporatization, integrated structure, investment, financing, international scientific and technical cooperation

Одержано (Received) 28.09.2015

Прорецензовано (Reviewed) 24.11.2015

Прийнято до друку (Approved) 30.11.2015

УДК 332.15: 338.45

М.Ю. Гусарова, асп.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

Передумови створення туристського кластеру на Черкащині на основі конкурентних переваг регіону

Досліджені особливості функціонування кластерних структур в рекреаційно-туристичній сфері України та здійснений аналіз їх впливу на підвищення конкурентоспроможності регіону. Узагальнено умови створення перспективних туристичних регіонів України в межах русла річки Дніпро. Виявлено недоліки та перспективи формування сприятливих умов функціонування туристичних кластерів в Україні. Визначено можливі проблеми, пов'язані зі створенням туристського кластеру в межах Черкащини.

туристський кластер, конкурентоспроможність регіону, туристське освоєння, макрорегіон, туристсько-рекреаційний комплекс, кластерна політика, стратегія розвитку туризму

© М.Ю. Гусарова, 2015

М.Ю. Гусарова, асп.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, г. Черкаси, Україна

Предпосылки создания туристического кластера в Черкасской области на основе конкурентных преимуществ региона

Исследованы особенности функционирования кластерных структур в рекреационно-туристической сфере Украины и проведен анализ их влияния на повышение конкурентоспособности региона. Обобщены условия создания перспективных туристических регионов Украины в пределах русла реки Днепр. Выявлены недостатки и перспективы формирования благоприятных условий функционирования туристических кластеров в Украине. Определены возможные проблемы, связанные с созданием туристического кластера в пределах Черкасского района.

туристический кластер, конкурентоспособность региона, туристическое освоение, макрорегион, туристическо-рекреационный комплекс, кластерная политика, стратегия развития туризма

Постановка проблеми. Україна має всі передумови для створення, функціонування, а головне розвитку туристських кластерів. Однак, не зважаючи на позитивні тенденції розвитку туристської сфери України, існують значні проблеми та недоліки її функціонування. Перспективним для України є створення туристського кластеру на річці Дніпро. Русло річки є реальною територією для значного туристського освоєння. Зокрема, на Черкащині є всі передумови для створення туристського кластеру: туристські ресурси, туристські підприємства, інфраструктура, а також соціально-культурні, політичні, економічні та природні умови. Потенціал області дозволяє розвивати на її території майже всі види сучасного туризму – автомобільного (особливо в зв'язку зі створенням міжнародних транспортних коридорів), пізнавального, наукового, спортивного (кінного, пішохідного, водного, велосипедного) і зеленого з проживанням у місцевого населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню механізму функціонування, регулювання та розвитку рекреаційно-туристичних кластерних утворень присвятили свої роботи багато вчених економістів.

Серед вітчизняних вчених-економістів особливої уваги заслуговують роботи С. Соколенка, у яких він узагальнив досвід використання кластерних моделей у багатьох країнах, а також запропонував власні рекомендації щодо кластеризації економіки у регіонах України [6]. Актуальні також дослідження економіста М. Войнаренка, у яких проаналізовано умови інвестування на засадах кластерних технологій, а також запропоновано складові успішної роботи кластерних об'єднань [1]. Особливої уваги заслуговують дослідження В. Захарченко, у яких обґрунтовано роль кластерів у підвищенні конкурентоспроможності регіону, а також наведено теоретико-методологічні основи розвитку транскордонних кластерів [3]. Наукову цінність становлять роботи вчених Л. Гонтаржевської [2], З. Варналій, В. Воротіна [4], у яких автори обґрунтовують доцільність створення кластерів, шукають інноваційні підходи їх організації та забезпечення функціонування.

Разом з тим, у вітчизняній науковій літературі повною мірою не розкрито особливості функціонування рекреаційно-туристичних кластерних структур в Україні. Розглядаючи туристичну сферу, слід виділити дослідження Ю.О. Оленічевої, в яких детальна увага приділяється тенденціям на світовому ринку туристичних послуг, проблемам та перспективам створення кластерів у туризмі [5]. Проте, ці дослідження потребують подальшої розробки з урахуванням особливостей регіонального розвитку, зокрема в Черкаській області.

Постановка завдання. Метою статті є виокремити особливості функціонування кластерних структур в рекреаційно-туристичній сфері України та аналіз їх впливу на підвищення конкурентоспроможності регіону. Поставлена мета обумовила вирішення наступних завдань: виокремлення перспективних туристичних регіонів України в межах русла річки Дніпро; виявлення перспектив формування сприятливих умов

функціонування туристичних кластерів в Україні; дослідження умов створення туристичного кластеру в межах Черкащини; визначення можливих проблем, пов'язаних зі створенням нового кластеру.

Виклад основного матеріалу. Стан економіки України на сьогоднішній день свідчить про необхідність кардинальних змін. Одним із новітніх підходів до вирішення існуючих проблем є застосування кластерного підходу в різних галузях, в тому числі і в туризмі, як сприятливого чинника для підвищення конкурентоспроможності регіону, збільшення його потенціалу та економічного зростання. Відповідно індикаторами оцінки конкурентоспроможності туристичної галузі є: рівень забезпеченості ресурсним потенціалом та ефективність його використання, рівень прибутковості галузі, ефективність управління тощо [2, с. 53]. Формування кластерів переважно на регіональному рівні вказує на важливість географічного місця розташування суб'єктів конкуренції для формування їх конкурентних переваг, незважаючи на прогресуючу глобалізацію [3, с. 29].

За визначенням М. Войнаренка, в умовах України «кластер – це галузевотериторіальне добровільне об'єднання підприємств, що тісно співпрацюють із науковими установами та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та економічного зростання регіону» [1, с. 31]. В свою чергу, туристичний кластер передбачає об'єднання різних підприємств і організацій на певній території, що прямо або опосередковано пов'язані із наданням туристських послуг, мають спільну мету, співпрацюють з органами влади, громадськими організаціями, вищими навчальними закладами.

Перспективним для України є створення туристського кластеру на річці Дніпро. Русло річки є реальною територією для значного туристського освоєння. За експертними оцінками, за рівнем стану матеріальної бази туризму територія Придніпров'я може бути розподілена таким чином [6]:

- регіони з порівняно високим рівнем розвитку матеріальної бази туризму - м. Київ та Київська обл. (Вишгород, Десна, Козин, Українка);
- регіони з середнім рівнем розвитку матеріальної бази туризму – Канів, Черкаси, Каховка, Херсон;
- райони з низьким рівнем розвитку матеріальної бази туризму – русло Дніпра в Дніпропетровській та Запорізькій обл.

Постійно зростаюча популярність круїзного відпочинку дозволяє вважати Придніпров'я одним з найбільш перспективних туристських регіонів. Створення туристського кластеру «Великий Дніпро» передбачає планомірний сталий розвиток усіх територій цього макрорегіону.

На прикладі Придніпров'я і Причорномор'я, як частини територіального туристсько-рекреаційного комплексу, можна розглядати транснаціональні маршрути, які мають значний історичний інтерес міжнародного значення, наприклад, «Великий шовковий шлях», «Чумацький шлях» тощо. Для ефективного розвитку українського сегменту туристсько-рекреаційного комплексу необхідно, щоб етнокультурний та історичний потенціал регіону був представлений у вигляді привабливої пропозиції. Україна в цьому туристському регіоні буде позиціонуватися як «серце Дніпра».

До цього слід додати широкі можливості для полювання та риболовлі, а також для розвитку екологічного туризму в Україні. Повинна проводитися робота з модернізації, реконструкції та розширення туристських об'єктів в малих містах України, перетворення їх у центри сільського «зеленого» туризму. Оцінюючи вище перелічені чинники, вважаємо, що Придніпров'я в даний час є перспективним регіоном для розвитку туризму.

Перспективним також для України є створення туристського кластеру на

Черкащині, оскільки для цього є всі передумови: туристські ресурси, туристські підприємства, інфраструктура, а також соціально-культурні умови, політичні, економічні та природні умови.

До послуг туристів на Черкащині – 50 музеїв державної та комунальної форм власності і 7 національних та державних історико-культурних заповідників: Шевченківський національний заповідник в Каневі, національний заповідник "Батьківщина Тараса Шевченка" на Звенигородщині, Корсунь-Шевченківський національний історико-культурний заповідник, національний заповідник "Чигирин", Кам'янський державний історико-культурний заповідник; державний історико-культурний заповідник "Трахтемирів", державний історико-культурний заповідник „Трипільська культура” на Тальнівщині а також державний історико-архітектурний заповідник „Стара Умань”. На Черкащині знаходиться 132 об’єкти регіонального (церкви, житлові та промислові будівлі тощо) та 37 об’єктів загальнодержавного значення (культові споруди, садиби, замки та ін.) [7].

Створення туристського кластеру також може забезпечити велику кількість робочих місць, що є позитивним явищем для Черкащини. Враховуючи те, що в туристському кластері повинні працювати висококваліфіковані працівники, до його складу, зокрема, доцільно включити і Черкаський національний університет імені Б.Хмельницького, який готує спеціалістів з туризмознавства та готельно-ресторанної справи.

Ініціативній групі кластеру потрібно виконати ряд цільових задач для підвищення конкурентоспроможності кластеру. Певні ключові елементи стратегії туризму вже присутні в місті, але для подальшого цільового розвитку туризму потрібно забезпечити лідерство в кластері та узгодити діяльність його учасників (табл. 1).

Таблиця 1 – Умови створення туристського кластеру на Черкащині

Завдання	Шляхи вирішення
1	2
Створити спільне бачення	1. Збільшити кількість в'їзних туристів шляхом популяризації туристських об'єктів території 2. Збільшити прибутковість туризму шляхом збільшення середніх витрат туристів і забезпечення їх довшого перебування у місті
Прийняти стратегічні рішення (вибір)	1. Варто спочатку зосередитися на чотирьох ключових туристських ринках: українських внутрішніх туристах (які становлять основу в'їзних туристів), туристів з Польщі, Чехії, Росії 2. Для початку зосередитися на трьох ключових цільових сегментах, які повинні бути в центрі маркетингової кампанії на основних цільових ринках; здебільшого, це молоді туристи та туристи середнього віку, часто чутливі до цін 3. Використати бізнес-туризм як додаткову можливість для збільшення прибутків від туризму
Активувати попит	1. Використати активи та унікальні риси Черкаського району 2. Щоб збільшити туристські потоки цільових сегментів, потрібно розробити маркетингову кампанію, яка би через ключові інформаційні канали та канали бронювання позиціонувала Черкащину як місце дестинації для туристів, які прагнуть побачити і відчувати справжню Україну з усіма її таємницями та легендами

Продовження таблиці 1

Забезпечити досвід	1. Зосередитися на покращенні туристського досвіду для ключових пріоритетних сегментів, що передбачає збереження культурної спадщини, забезпечення інформації для туристів, збільшення номерного фонду готелів економ класу, покращення рівня надання громадських і транспортних послуг, а також запровадження прямих рейсів до основних туристських центрів
Управляти показниками діяльності	1. Розпочати комплексну програму збору статистичних даних серед ключових учасників кластеру та проводити регулярні опитування в'їзних туристів

Джерело: складено автором.

Отже, в якості місії кластерної робочої групи доцільно виділити наступне: реалізувати потенціал Черкащини як одного з головних туристських напрямків України шляхом згуртування учасників кластеру навколо єдиної стратегії розвитку туризму та покращення туристського досвіду та загальної інфраструктури для обслуговування цільових туристських ринків і сегментів.

В результаті проведених досліджень були виділені такі можливі проблеми, пов'язані з створенням туристського кластеру в межах Черкаського району:

- відсутність налагодженого партнерства між органами влади та підприємницьким сектором. Це серйозно гальмує формування кластерів, оскільки на початкових етапах лише ринкового попиту недостатньо, необхідна ще й державна підтримка розвитку кластерних відносин;

- негативне сприйняття промисловими гігантами, які працюють на експорт, ідеї збільшення спрямованості на задоволення внутрішніх потреб при відсутності гарантій реального, а не потенційного попиту на продукцію;

- відсутність активної позиції щодо участі в кластерах серед наукових установ;

- слабка мотивація у підприємств регіону, які мають різні напрямки і цілі діяльності;

- різні форми власності власників, які побажали брати участь в створенні кластерів;

- відсутність коштів на реалізацію кластерних проєктів, небажання ризикувати через слабо визначені умови діяльності кластерів, відсутність законодавчих та нормативних документів, які стимулюють і регулюють діяльність кластерів;

- слабка інформованість підприємців щодо сутності поняття «кластер», відсутність або слабе поширення інформації про позитивні результати діяльності кластерів в інших регіонах і за кордоном;

- слабкий рівень довіри між підприємцями і органами влади;

- стійка налаштованість підприємців на ведення справ поодиночі, невпевненість у дієвості нових підходів, ментальність керівників, які не бажають змінювати свої підходи до пошуку нових шляхів організації діяльності власних підприємств;

- роз'єднаність і слабкий рівень взаємодії між підприємствами регіону;

- відсутність широкомасштабної державної підтримки процесів об'єднання підприємств у кластери, особливо на початкових етапах створення кластеру.

Формування кластерів повинно бути результатом не зусиль уряду, а наслідком сприятливих ринкових ініціатив. Зміна ролі держави у проведенні промислової політики в умовах мережевої економіки співпадає із переходом від прямого втручання до непрямого стимулювання. У більшості країн ця зміна перспективи призвела до створення допоміжних структур, таких як брокерські та мережеві установи, програми та платформи для конструктивного діалогу та обміну знаннями. Більшість країн використовують кластерний підхід для того, щоб організувати спрямовану ринком

стратегію економічного розвитку, ініціюючи діалог між різними партнерами суспільства (ділові кола, влада, освіта, наука) в їхніх суттєвих системах інновацій та стимулювання обміну знаннями.

Це пояснюється такими факторами:

- недосконалість нормативно-законодавчої бази по створенню і діяльності кластерів;
- відсутність досвіду і достатнього інформаційного забезпечення по створенню і функціонуванню кластерів;
- низьке сприйняття підприємствами інновацій;
- недостатня зацікавленість малих та середніх підприємств об'єднуватись у великі виробничі системи;
- відсутність інвесторів у зв'язку з інвестиційною непривабливістю регіонів;
- недосконалість фінансового забезпечення розвитку туристичної галузі, зокрема, необхідність розробки законодавчих актів щодо державних гарантій повернення інвестицій, вкладених у туристичну сферу, зменшення відсотків за надані кредити, надання „податкових канікул” суб'єктам господарювання, що здійснюють будівництво та реконструкцію туристичних об'єктів, на період проведення цих робіт тощо [2, с. 52].

Для забезпечення формування сприятливих умов розвитку туристських кластерів необхідним є здійснення в державі комплексу заходів, а саме:

- розробка і удосконалення законодавчої бази організації туристських кластерів в Україні;
- проведення інформаційної компанії серед потенційних учасників і зацікавлених осіб по роз'ясненню конкурентних переваг кластерів;
- державна підтримка процесів кооперування, приєднання і інтеграції серед туристських підприємств;
- підвищення ефективності системи навчання і підготовки спеціалістів по створенню і впровадженню кластерної моделі в сфері туризму;
- створення промислових парків і технопарків як інфраструктури для розвитку кластерів, заохочення використання технологічних інновацій в роботі підприємств туристського бізнесу;
- реалізація заходів податкового регулювання для учасників кластерів;
- зниження адміністративних бар'єрів;
- утримання високої фінансової стабільності кожного окремого підприємства – учасника кластера за рахунок фінансової стійкості і незалежності партнерів [4, с. 600].

Як і у більшості сфер місцевого економічного розвитку, економічна політика повинна підтримуватись загальносвітовими економічними правилами, які вироблені для конкретних ситуацій. Законодавчі органи мають змогу закріпити переваги існуючих або виникаючих кластерів різними способами [4, с. 590].

При цьому довготермінова стратегія розвитку туристських кластерів повинна визначатись в тісному контакті органів державної влади і ключових підприємств туристського бізнесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, для ефективного розвитку українського сегменту туристсько-рекреаційного комплексу доцільно, щоб Україна в цьому туристському регіоні позиціонувалась як «серце Дніпра». Для цього виділено регіони з порівняно високим рівнем розвитку матеріальної бази туризму - м. Київ та Київська обл. (Вишгород, Десна, Козин, Українка); регіони з середнім рівнем розвитку матеріальної бази туризму - Канів, Черкаси, Каховка, Херсон; райони з низьким рівнем розвитку матеріальної бази туризму - русло Дніпра в Дніпропетровській та Запорізькій обл.

Кластерні дослідження в Україні виявили потребу у визначенні нової ролі уряду як фактору, що сприяє створенню мереж, і як будівельника закладу, що створює ефективну стимулюючу структуру для усунення системних та ринкових перешкод в національних системах новаторства. Політика уряду не повинна бути орієнтованою прямо на субсидіювання промисловості та фірм чи на обмеження суперництва на ринку. Політиці уряду слід перейти від прямого втручання до непрямого стимулювання.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновки, що перспективним також для України є створення туристського кластеру на Черкащині, що створює нові можливості, додатковий майданчик для розвитку існуючих та створення нових бізнес-проектів, проведення спільних виставок, акцій, розробки стратегії просування туристської пропозиції. Учасники туристського ринку могли б разом розробляти туристські маршрути і на міжнародному ринку пропонувати їх вже як комплекс. Не зважаючи на ряд проблем, створення кластеру дозволить більш успішно конкурувати як на регіональному, так і на міжнародних туристських ринках.

Список літератури

1. Войнаренко М. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні [Текст] / М. Войнаренко // Економіст. – 2000. – № 1. – С. 29–33.
2. Гонтаржевська Л.Г. Ринок туристських послуг в Україні [Текст] : Навчальний посібник / Л.Г. Гонтаржевська – Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.
3. Захарченко В.І. Кластерний підхід до підвищення конкурентоспроможності регіонів України [Текст] / В.І. Захарченко, С.В. Захарченко // Український географічний журнал. – 2011. – № 2. – С. 28–33.
4. Кластери в умовах глобальної конкуренції [Текст] // Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / З.С. Варналій, В.Є. Воротін, В.С. Куйбіда та ін.; за ред. З.С. Варналія ; Нац. ін-т стратег. дослідж. – К. : НІСД, 2007. – С. 560–602.
5. Оленічева Ю.О. Проблеми й перспективи формування туристичних кластерів в Україні економіка та організація туризму [Текст] Ю.О. Оленічева // Вісник ДІТБ. – 2013. – № 17. – С.201–206.
6. Соколенко С. Проблеми і перспективи посилення конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів [Електронний ресурс] / С. Соколенко // Економіст. – 2008. – № 10. – С. 31–35. – Режим доступу: <http://ucluster.org/blog/2010/06/koncepciya-razvitiya-megaklastera-iz-varyag-v-greki>
7. Офіційний сайт Управління культури Черкаської ОДА [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cultura.at.ua/publ/1-1-0-3>

References

1. Voinarenko, M. (2000). Kontseptsiiia klasteriv – shliakh do vidrozhennia vyrobnytstva na rehionalnomu rivni [The concept of clusters - the path to revival production at regional level]. *Ekonomist – Economist, 1*, 29-33 [in Ukrainian].
2. Hontarzhavska, L.H. (2008). *Rynok turystskykh posluh v Ukraini: Navchalnyi posibnyk [Market of tourist services in Ukraine: Tutorial]*. Donetsk: Skhidnyi vydavnychiy dim [in Ukrainian].
3. Zakharchenko, V. I. & Zakharchenko, S. V. (2011). Klasternyi pidkhid do pidvyshchennia konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy [The cluster approach to enhance regional competitiveness in Ukraine]. *Ukrainskyi heohrafichnyi zhurnal – Ukrainian Geographical Journal, 2*, 28-33 [in Ukrainian].
4. Varnalii, Z.S., Vorotin, V. Ie., Kuibida, V. S. et.al. (2007). Clusters in global competition. *State Regional Policy of Ukraine: features and strategic priorities*. Z.S. Varnalii (Ed.); *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. (560–602). K.: NISD.
5. Sokolenko, S. (2008). Problemy i perspektvyv posylennia konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy na osnovi klasteriv [Problems and prospects of strengthening competitiveness of Ukraine's economy based on clusters]. *Ekonomist – Economist, 10*, 31-35 [in Ukrainian].
6. Olenicheva, Iu.O. (2013). Problemy i perspektvyv formuvannia turystychnykh klasteriv v ukraini ekonomika ta orhanizatsiia turyzmu [Problems and prospects of formation of tourist cluster in Ukraine's economy and tourism organization]. *Visnyk DITB - Bulletin of DITB, 17*, 201-206 [in Ukrainian].
7. Ofitsiynyi sait Upravlinnia kultury Cherkaskoi ODA [The official website for the Department of Culture of the Cherkasy Regional State Administration]. *cultura.at.ua*. Retrieved from <http://cultura.at.ua/publ/1-1-0-3> [in Ukrainian].

Maryna Husarova, Postgraduate

Cherkassy National University named after Bohdan Khmelnytsky, Cherkassy, Ukraine

Background of the Establishment of Tourism Cluster in the Cherkassy Region on the Basis of the Competitive Advantages of the Region

The objective of the article is to show that Ukraine has all the prerequisites for the establishment, operation, and most of the tourist cluster. However, despite the positive trends in the development of tourist areas of Ukraine, there are significant problems and shortcomings of operation that significantly distinguish the tourist area of Ukraine.

The conditions of the tourist clusters creation within the Dnipro river in Ukraine were explored. The disadvantages and properties of creation of favorable conditions for the functioning of tourism clusters in Ukraine were discovered. The possible problems associated with the creation of tourism cluster within Cherkassy region were determined.

Therefore, tourism cluster of Cherkassy region is a new opportunities, the additional platform for the development of existing and new business projects, joint exhibitions, promotions, development of strategy of promotion of tourist offers. In addition, small businesses can unite around the common providers and save through scale and scope of procurement of goods. Despite some problems, the creation of a cluster will compete at the regional and international tourism markets.

tourism cluster, competitiveness of the region, tourism development, macroregion, tourist and recreational complex, cluster policy, strategy of tourism development

Одержано (Received) 24.11.2015

Прорецензовано (Reviewed) 26.11.2015

Прийнято до друку (Approved) 30.11.2015

UDC 65.012.123:614.8.086

Anna Dorenska, assistant

Kirovohrad National Technical University, Kirovohrad, Ukraine

Methodical approaches to organisation of making administrative decisions by hazardous profession personnel

In this article the author describes the process of making decisions by hazardous profession representatives, including emergency services personnel. Existing key factors that influence decision-making during emergency situations were defined as follows: degree of risk, operating conditions, time, degree of team support, and personal qualities of a person who makes a decision. Also the author outlined a scheme that grounds decisions considering performance and security indicators and presented a typical diagram of management decision-making during emergency response. Also there are listed some promising directions for improving and automating decision-making, creating modern and efficient simulation models that display personnel behavior under extreme operating conditions.

management, decision-making process, emergency, risk, degree of risk

А.О. Доренська, асист.

Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград, Україна

Методичні підходи до організації прийняття рішень працівниками ризиконебезпечних професій

В даній статті автором охарактеризовано процес прийняття управлінських рішень працівниками ризиконебезпечних професій, зокрема, працівниками аварійно-рятувальних служб. Досліджено існуючі фактори впливу на прийняття рішень в надзвичайних ситуаціях (НС), визначено як ключові – ступінь ризику та умови діяльності, час, ступінь підтримки індивіда колективом, особисті якості особи, що приймає рішення. Окреслено схему обґрунтування рішень з урахуванням показників ефективності та безпеки та подано типову схему прийняття управлінського рішення при подолання наслідків НС. Наведено перспективні напрями вдосконалення та автоматизації процесу прийняття рішень, виведення сучасних та ефективних імітаційних моделей поведінки працівників в екстремальних умовах.

управління, процес прийняття рішення, надзвичайна ситуація, ризик, ступінь ризику

© Anna Dorenska, 2015